REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

Štefanova ulica 5, 1000 Ljubljana

T: 01 478 60 01

F: 01 478 60 58

E: gp.mz@gov.si

www.mz.gov.si

Ministrstvo za zdravje
Štefanova ulica 5, 1000 Ljubljana
Nacionalni inštitut za javno zdravje
Trubarjeva cesta 2, 1000 Ljubljana
Univerzitetni klinični center Ljubljana: Klinični oddelek za revmatologijo
Vodnikova cesta 62, 1000 Ljubljana
Zdravstveni dom Ljubljana
Metelkova ulica 9
Slovensko zdravniško društvo – Revmatološka sekcija

Številka: 163-380/2024-2711-4
Datum: 15. 1. 2025

Strokovna navodila za napotitev k revmatologu: klinična pot napotovanja z namenom skrajševanja čakalnih dob

IZHODIŠČA

i. **Vse e-napotnice v revmatologiji mora izvajalec revmatoloških storitev triažirati.** To je priložnost za bolj smotrno in učinkovito obravnavo pacientov z vnetnimi revmatskimi boleznimi.
ii. Cilj je **izboljšati komunikacijo med izvajalci zdravstvene dejavnosti** in **zagotoviti bolj kakovostno, pravočasno in na pacienta osredotočeno obravnavo.**
iii. **Stopnjo nujnosti določi** triažni revmatolog, ki na osnovi podatkov določi najustreznejši okvirni termin pregleda. Na ta način je omogočena prednostna obravnava tistih pacientov, ki storitve na področju revmatologije najbolj potrebujejo.
iii. **Triažo napotnic izvajajo v vseh revmatoloških centrih po Sloveniji** za to določeni revmatologi po enakih **strokovnih merilih** (Ambrožič, A. in sod. Koga in kako napotiti k revmatologu?, Zdrav Vestn 2022).
iv. Takšen način dela lahko **v prihodnosti predstavlja priložnost za izvajanje centralne triaže napotnic*** s pomočjo izkušenih triažnih revmatologov.
v. Spremlja se naslednje **kazalnike kakovosti:**
   a. povprečni čas čakanja na pregled glede na stopnjo nujnosti
   b. povprečni čas čakanja na pregled po skupinah diagnoz
   c. število revmatologov/ustanovo
   b. število dogovorjenih revmatoloških timov/ustanovo
   c. predvideno število revmatoloških pregledov na leto/ustanovo (glede na dogovorjene/plačane storitve)
   d. število prvih pregledov/revmatologa
   e. število opredeljenih (kroničnih) pacientov/revmatologa
   f. delež triažiranih e-napotnic
   g. delež zavrnjenih e-napotnic, s prošnjo po dopolnitvi podatkov
   h. delež zavrnjenih e-napotnic, zaključenih z izvidom triaže

g. delež e-napotnic spremenjenih v e-posvet
h. delež e-napotnic z opravljenim osebnim pregledom
i. število izdanih e-posvetov na področju revmatologije v primerjavi s številom izdanih e-napotnic za prvi revmatološki pregled odraslega in otroka v izbranem časovnem obdobju

vi. **Triažo napotnice je potrebno izvesti v 2 delovnih dneh po uvrstitvi napotnice v čakalni seznam.**

vii. Skladno s Pravilnikom o naročanju in upravljanju čakalnih seznamov ter najdaljših dopustnih čakalnih dobah (Uradni list RS, št. 60/24) izvajalec, v okviru katerega se izda napotna listina, ali pacient, preda e-napotnico v enega od revmatoloških centrov.

viii. Triažnim zdravnikom se zagotovi dostop do predanih e-napotnic.

INDIKACIJE ZA REVMATOLOŠKI PREGLED

Ob sumu na novo vnetno revmatsko bolezen ali na poslabšanje že znane, napotovalec izda e-napotnico, ki je nato triažirana. Za diagnoze navedene pod razdelkom »neprimernost triaže«, se svetuje uporaba drugih prednostnih kliničnih poti (obravnava nujnih stanj, uporaba e-posveta, …).

PODROČJA, KJER JE SMISELNA UPORABA SISTEMA TRIAŽE E-NAPOTNIC

1) vnetne bolezni sklepov
   a) revmatoidni artritis
   b) psoriatični artritis
   c) periferni spondilartitis (reaktivni artritis, enteropatski spondilartritis, neopredeljen spondilartritis)
2) s kristali povzročeni artritisi z zapletenim potekom (protin, psevdoprotin)
3) kronična (vnetna) bolečina v križu z začetkom pred 45. letom starosti, ki traja vsaj 3 mesece
4) vnetne miopatije (ločen algoritem)
5) sistemski vaskulitisi
   a) vaskulitis IgA
   b) z ANCA povezani vaskulitisi (granulomatoza s poliangiitisom, mikroskopski poliangiitis, eozinofilna granulomatoza s poliangiitisom)
   c) krioglobulinemija
   d) gigantocelični arteritis (brez nevroloških izpadov)
   e) revmatična polimialgija
   f) vaskulitis Takayasu
   g) Behçetova bolezen
   h) Coganov sindrom
   i) relapsni polihondritis
   j) z IgG4 povezana bolezen
6) sistemske vezivno tkivne bolezni
   a) sistemski lupus eritematozus
   b) sistemska skleroza
   c) Sjögrenova bolezen
   d) mešana vezivnotkivna bolezen
   e) antifosfolipidni sindrom
   f) nosečnostni antifosfolipidni sindrom
   g) sindromi prekrivanja
7) avtoinflamatorni sindromi, z izjemo imunskih pomanjkljivosti
   a) Stillova bolezen v odrasli dobi

   b) kronična febrilna stanja po izključitvi infekcijske, maligne etiologije
8) predaja pacientov s strani pediatra revmatologa

NEPRIMERNOST TRIAŽE – PREDLAGA SE UPORABA DRUGIH POTI OBRAVNAVE PACIENTA

Pri naslednjih stanjih sistem triaže ni najbolj primeren:

1) **akutna stanja, ki neposredno ogrožajo življenje ali organe**, če tudi so ta povezana z znano vnetno revmatsko boleznijo ali zdravljenjem vnetne revmatske bolezni. Za doseganje najboljših izhodov pri zdravljenju je pacienta v primeru naslednjih akutnih stanj potrebno napotiti v ustrezno ustanovo, ki zagotavlja 24 urni dostop do diagnostike in zdravljenja**:**
   a) sum na septični artritis,
   b) akutna ledvična okvara, zapleti napredovale kronične ledvične bolezni,
   c) akutna respiratorna odpoved,
   d) akutni nevrološki sindromi,
   e) kritična ishemija uda,
   f) veliki srčno žilni dogodki,
   g) globoka venska tromboza, pljučna embolija,
   h) motnja zavesti,
   i) hemodinamsko nestabilni pacienti,
   j) septična stanja,
   k) vsa ostala stanja, ki po mnenju napotovalca zahtevajo nujno medicinsko pomoč.
2) Za sume na novo vnetno revmatsko bolezen, poslabšanje vnetne revmatske bolezni, ali zaplet zdravljenja vnetne revmatske bolezni, ki zahteva **prednostno revmatološko obravnavo, vendar neposredno ne ogroža življenja ali organov pacienta**, revmatološki centri zagotavljajo možnost telefonske konzultacije izključno napotovalcem in NE pacientom v času delovnika, ker telefonski posvet v tem primeru poveča varnost in kakovost obravnave pacientov (KOR UKC Ljubljana 01 522 4461, UKC Maribor 02 231 2487, SB Celje 030 203 832, SB Izola 051 280 239 (delavnik od 12h do 13h), SB Nova Gorica 05 330 1164, SB Novo mesto 07 391 6521 ali 07 391 6376, SB Murska Sobota 02 512 3550):
   a) gigantocelični arteritis (brez akutne motnje vida ali drugih nevroloških izpadov),
   b) sistemski vaskulitis ali sistemsko vezivnotkivna bolezen, ki ne sodi pod točke 1) a-k (akutna stanja, ki neposredno ogrožajo življenje ali organe),
   c) Raynaudov fenomen z ishemičnimi spremembami na vrških prstov,
   d) nedavno nastala nepokretnost pacienta zaradi prizadetosti mišično skeletnega sistema zaradi vnetno revmatske bolezni,
   e) asimptomatski pomembnejši zabeleženi odkloni v hemogramu, biokemijskih preiskavah ob zdravljenju z imunosupresivnimi zdravili npr.
      1. zvečanje transaminaz >3x nad zgornjo referenčno mejo
      2. citopenija hujše stopnje
3) Bolezni, ki se lahko kažejo z **mišično skeletnimi simptomi,** vendar jih **ne zdravi revmatolog** in **ni indikacije za revmatološki pregled** – napotnica bo prav tako obravnavana preko triaže, vendar bo izhod lahko sprememba e-napotnice v e-posvet ali zavrnitev/dopolnitev napotnice (opisano spodaj – izhodi triaže). V primerih suma na naslednja stanja se svetuje usmeritev pacienta v druga področja zdravljenja, ali, v primeru dvomov, prednostna uporaba e-posveta na področju revmatologije:
   a) primarna osteoartroza (družinski zdravnik, kirurg plastik, ortoped, fiziater)
   b) primarni generalizirani bolečinski sindrom (fiziater, terapija bolečine)

c) regionalni miofascialni sindromi (fiziater)
d) osteoporoza (endokrinolog)
e) sarkoidoza (pulmolog)
f) nezapleteni primeri s kristali povzročenih artritisov (protin, psevdoprotin; družinski zdravnik; priložena navodila za zdravljenje protina)

IZHODI TRIAŽE

Izhodi triaže so lahko naslednji (ki bi se lahko v primeru ustreznih informacijskih rešitev v prihodnosti zožili na dva – osebni pregled ali e-posvet):

1) V primeru indikacije za **osebni pregled pri revmatologu**, triažni revmatolog poda točen ali okvirni termin pregleda na podlagi triažnih meril v revmatologiji in razpoložljivih terminov pregledov.
2) **Pretvorba napotnice v e-posvet**, ki se usmeri neposredno izvajalcu. V kolikor se je pacient že obravnaval zaradi vnetne revmatske bolezni, mnenje poda lečeči revmatolog oz. center, kjer se pacient obravnava. V kolikor pacient lečečega revmatologa nima, poda mnenje triažni/konziliarni revmatolog. Revmatolog izda izvid e-posveta najkasneje v 7 dneh, pri čemer mora navesti navodila za zdravljenje, spremljanje, okvirno časovno obdobje ponovnega e-posveta (če je indicirano) ter termin kontrolnega osebnega pregleda (če je indicirano).
3) **Zavrnitev napotitve** zaradi **nepopolnih podatkov oz. poziv za dopolnitev** (triažni revmatolog) ali **usmeritev v druge klinične poti obravnave pacienta**. Triažni revmatolog postavi usmerjena vprašanja, na katera mora odgovoriti napotovalec, da revmatolog lahko ustrezno izvede triažo napotnice. V kolikor ni jasne indikacije za revmatološki pregled, triažni revmatolog lahko izda izvid triaže ter ga posreduje v CRPP. Napotovalec prejme obvestilo, da je triaža napotnice zaključena in napotitev zavrnjena. Izvid triaže mora imeti naslednjo vsebino: **razlog zavrnitve, mnenje, nadaljnja navodila, usmeritve za obravnavo pacienta**. Vsebinsko je zavrnitev napotnice, v kolikor ni indikacije za osebni pregled, enaka pretvorbi v e-posvet, gre le za različni informacijski rešitvi.

VSEBINA NAPOTNE LISTINE

Na napotnico za namene učinkovite triaže je potrebno vnesti naslednje podatke:

1) **napotna diagnoza s kodo po mednarodni klasifikaciji bolezni**
2) **glavna težava oziroma opis problema**
3) **jasno vprašanje/cilj posveta**
4) **anamnestični in klinični podatki**
   a) trajanje težav (v dnevih, tednih, mesecih, letih …), stalnost/intermitentnost
   b) dejavniki, ki stanje poslabšajo, izboljšajo
   c) pri sumu na artritis:
      1. kateri sklepi so prizadeti po imenu sklepa?
      2. trajanje jutranje okorelosti v minutah
      3. kostna/mehkotkivna oteklina?
      4. predhodna okužba? kdaj? kaj?
   d) višina, teža
   e) relevantni pridruženi simptomi in znaki
      1. nepojasnjene vročine?, hujšanje?
      2. spremembe kože?

3. respiratorni simptomi in znaki?
4. razjede po ustih, spolovilu?
5. fotodermatoza?
6. Raynaudov fenomen (pobledevanje prstov na mrazu)

f) relevantna anamneza pridruženih bolezni npr.:
1. ob sumu na spondilartritis - anamneza uveitisa, luskavice, kronične vnetne črevesne bolezni, nedavnih okužb prebavil, sečil)
2. ob sumu na vnetno miopatijo - anamneza jemanja statina, fibrata
3. ob sumu na Sjögrenovo bolezen – anamneza obsevanja, limfoma, uporabe diuretikov, antidepresivov

g) relevantna anamneza poškodb
h) relevantna anamneza kirurških posegov
i) družinska anamneza:
1. vnetne revmatske bolezni?
2. luskavica?, psoriatični artritis?
3. kronična vnetna črevesna bolezen?

5) **zdravila**
a) ki jih prejema kronično
b) izpostaviti nedavno začeto zdravljenje
c) opiše učinek začetega zdravljenja (najpogosteje z nesteroidnim antirevmatikom)

6) **minimalen nabor priloženih laboratorijskih izvidov**:
a) CRP, (SR)** (praviloma na vsaki napotnici)
b) kompletna krvna slika**
c) sečnina, kreatinin
d) urat (ob sumu na s kristali povzročen artritis)
e) AST, ALT
f) urin s sedimentom (obvezno pri (sumu) na sistemski lupus eritematozus, z ANCA povezanimi vaskulitisi, IgA vaskulitisi, krioglobulinemijo)
g) CK (obvezno pri sumu na vnetno miopatijo, imunsko pogojeno statinsko miopatijo)
h) kadar je smiselno (npr. ob sumu na neželen učinek imunosupresivnega zdravila) tudi izvide, ki kažejo na dinamiko glede na odmerjanje osumljenega zdravila
i) ostale izvide, ki so po presoji napotovalca pomembni

7) **naštete opravljene relevantne obravnave/preiskave**, v kolikor so izvidi dostopni v CRPP in/ali priloženi izvidi, ki niso dostopni v CRPP

8) **priložene fotografije** (npr. kožne spremembe, sklepi)

** splošni dogovor

IZHODIŠČA ZA VZPOSTAVITEV CENTRALNEGA SISTEMA* TRIAŽE

Izvajanje centralne triaže bi omogočilo:

i. Enotno vodenje čakalne vrste za vse paciente v revmatologiji
ii. Obravnavo pacientov po vrstnem redu glede na dejanske potrebe
iii. Napotitev na obravnavo v najbližji revmatološki center
iv. Prehod v terciarni center, če se izkaže, da gre za patologijo, ki zahteva obravnavo na terciarnem nivoju (lahko že ob triaži)

Izhodišča za vzpostavitev centralnega sistema triaže, za katero trenutno še niso vzpostavljeni vsi pogoji:

i. Napotovalec/pacient preda napotnico v (praviloma) najbližji revmatološki center.
ii. Triažni zdravniki imajo enostaven dostop do predanih e-napotnic.
iii. Informacijske rešitve omogočajo čim enostavnejši dvosmerni sistem komunikacije med napotovalcem in triažnim revmatologom.
iv. Zdravstveno informacijske rešitve za triažo je potrebno prilagoditi novemu načinu dela
    a. Omogočiti je potrebno enostaven vpogled v vso zdravstveno dokumentacijo pacienta za katerega se izvede triaža napotnice.
    b. Generiranje izvida triaže mora biti preprosto in mora potekati neposredno med triažo. Med drugim je potrebno omogočiti prenos vsebine triaže v izvid, dodajanje revmatologovega mnenja/zaključka triaže ter posredovanje elektronskega izvida triaže v CRPP hkrati z obvestilom napotovalcu o zaključeni triaži napotnice.
v. Omogočiti je potrebno uvrstitev na točen ali okvirni termin pregleda v določeni ustanovi.
vi. Triažni zdravniki naj imajo omogočen vpogled v razpored ambulant vseh ustanov za 3 mesece. To omogoča določanje točnih terminov za najbolj prednostne obravnave, v ostalih primerih pa zadostuje okviren termin glede na razpoložljivost izvajalcev.
vii. Rezultat triaže napotnice je mogoče elektronsko posredovati v službo za naročanje ustanove, kamor je pacient usmerjen.
viii. Služba za naročanje posamezne ustanove vpiše pacienta na termin v skladu s triažno odločitvijo in pacienta (ter napotovalca) obvesti o terminu osebnega pregleda.

Strokovna navodila so pripravili:

dr. Aleš Ambrožič, Univerzitetni klinični center Ljubljana, mag. Renata Rajapakse, Ministrstvo za zdravje, prim. Simona Repar Bornšek, Zdravstveni dom Ljubljana, dr. Žiga Rotar, Univerzitetni klinični center Ljubljana, Špela Tevžič, Zdravstveni dom Ljubljana, Eva Vodnik, Zdravstveni dom Ljubljana.